

УДК 37.013.3:37.016.3

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-2-4>**Каранфілова Олена Володимирівна**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, політології, психології та права
Одеської державної академії будівництва та архітектури
вул. Дідріхсона, 4, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-5823-7006

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТУДІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)

Актуальність проблеми. У статті розглянуто вплив європейських студій на реформування освіти в Україні. Актуальність дослідження зумовлена потребою інтеграції української освіти в європейський освітній простір та необхідністю осмислення філософських вимірів цього процесу.

Мета. Дослідження спрямоване на аналіз ключових каналів інтеграції європейських практик у національну освітню систему та визначення їхнього значення для трансформації філософії освіти в Україні.

Методи. Використано комплексний підхід: аналіз нормативно-правових актів, наукових публікацій, статистичних та звітних матеріалів, а також порівняльний аналіз освітніх практик.

Результати. Показано, що європейські студії сприяють розвитку демократичних цінностей, критичного мислення, культури академічної доброчесності, а також модернізації інституційної структури освіти в Україні. Визначено ключові виклики та перспективи подальшої інтеграції України до європейського освітнього простору.

Ключові слова: європейські студії, філософія освіти, реформи освіти, Болонський процес, Erasmus+, Жан Моне, європейський освітній простір.

Вступ. Реформування української системи освіти в умовах європейської інтеграції є багатограним процесом, що передбачає не лише адаптацію структурних та організаційних моделей, але й глибинну трансформацію освітньої парадигми. Україна активно впроваджує положення Болонського процесу, механізми академічної мобільності та стандарти забезпечення якості освіти. В цьому процесі значну роль відіграють саме європейські студії, як провідний вектор розвитку всієї системи освіти.

Водночас сучасні виклики, пов'язані з війною в Україні, значно ускладнюють такий необхідний сьогодні процес реформування освіти. Зокрема, військова агресія спричинила масову внутрішню та зовнішню міграцію студентів і викладачів, руйнування інфраструктури закладів освіти, тимчасове припинення навчання у певних регіонах та обмеження доступу до освітніх ресурсів. Ці обставини потребують нових стратегій адаптації та забезпечення безперервності навчання, зокрема через дистанційні та гібридні форми освіти, розвиток цифрових освітніх платформ та міжнародну підтримку через програми академічної мобільності [4, 6].

Актуальність теми зумовлена необхідністю модернізації освітньої системи України відповідно до вимог європейського простору вищої освіти. У контексті євроінтеграційного курсу держави особливого значення набувають європейські студії як міждисциплінарний напрям, що формує нові освітні та ціннісні орієнтири. Додатковим чинником актуалізації виступають виклики війни, які призвели до міграції студентів і викладачів, руйнування освітньої інфраструктури, обмеження доступу до якісної освіти. У цих умовах інтеграція європейських стандартів і практик стає не лише засобом підвищення якості освіти, а й стратегічним інструментом забезпечення її стійкості та безперервності.

Метою та завданнями дослідження є виявлення та аналіз впливу європейських студій на реформування української освіти, визначення їхнього філософського виміру та окреслення каналів інтеграції європейських освітніх практик у національну систему, з урахуванням сучасних викликів, зумовлених війною.

Методи дослідження спираються на комплексний міждисциплінарний підхід, який включає:

- філософський аналіз – для виявлення ціннісних орієнтирів та зміни освітньої парадигми;
- порівняльний аналіз – для зіставлення українських і європейських освітніх практик;
- структурно-функціональний підхід – для розгляду освітніх інститутів як елементів єдиної європейської системи.

Результати дослідження. У ході дослідження встановлено, що європейські студії виконують подвійну функцію: з одного боку, вони є освітнім напрямом, спрямованим на формування компетентностей демократичної культури, критичного мислення та академічної доброчесності, а з іншого – інструментом модернізації інституційної структури української освіти. Виявлено основні канали впливу європейських студій: впровадження Болонського процесу, академічна мобільність (Erasmus+), програми Жана Моне, стандарти якості (ESG), а також національні освітні реформи. Доведено, що в умовах війни ці канали набувають нової ваги, забезпечуючи безперервність освіти, розвиток цифрових платформ і підтримку академічних спільнот. Європейські студії виступають не лише інструментом технічної модернізації, а й культурно-філософським мостом між Україною та ЄС, сприяючи збереженню освітньої стійкості та формуванню європейської ідентичності.

У статті розглянуто вплив європейських студій на реформування освіти в Україні. Проаналізовано основні напрями трансформаційних процесів у системі освіти під впливом європейських освітніх програм та ініціатив, зокрема Болонського процесу, програм Erasmus+, Жана Моне, а також впровадження стандартів Європейського простору вищої освіти. Акцентовано увагу на філософських вимірах інтеграції української освіти у європейський освітній простір, зокрема на змінах у ціннісних орієнтирах, освітніх практиках та наукових підходах. Показано, що європейські студії сприяють розвитку демократичних цінностей, критичного мислення та культури академічної доброчесності. Також визначено ключові виклики та перспективи подальшої інтеграції України до європейського освітнього простору.

Європейські студії як академічний напрям формуються на перетині кількох наукових дисциплін – права, політології, економіки, соціології, філософії та культурології. Вони спрямовані на комплексне вивчення процесів європейської інтеграції, розвитку демократичних інститутів, прав людини, соціально-економічних моделей та культурного обміну. Такий міждисциплінарний підхід дозволяє поєднати теоретичні знання з практичними кейсами, що особливо важливо для аналізу трансформаційних процесів у національній системі освіти [3, 5]. В освітньому контексті європейські студії сприяють формуванню європейської ідентичності та розвитку компетентностей демократичної культури. Вони надають студентам знання про ключові механізми функціонування Європейського Союзу, стандарти якості освіти, принципи академічної мобільності та взаємного визнання кваліфікацій [4, 6]. Таким чином, навчальні програми з європейських студій створюють цілісну систему, що поєднує знання, навички та цінності, необхідні для успішної інтеграції у європейський освітній та соціокультурний простір.

Філософський вимір європейських студій проявляється у формуванні критичного та системного мислення, здатності до аналізу складних соціальних, культурних і політичних процесів. Вони стимулюють розвиток толерантності, плюралізму та етичної свідомості серед студентів, що є ключовими аспектами сучасної філософії освіти [5]. Водночас міждисциплінарний характер цього напрямку дозволяє інтегрувати в освітній процес соціологічні та психологічні підходи до навчання, розуміння поведінки студентів, мотиваційні та когнітивні аспекти засвоєння знань.

Практичний аспект європейських студій включає активне залучення студентів і викладачів до програм академічної мобільності, участі у міжнародних проектах, семінарах, конференціях та навчальних стажуваннях. Це дозволяє не лише набувати компетентності та навички роботи в міжкультурному середовищі, а й створює платформу для обміну досвідом між українськими та європейськими навчальними закладами [4, 6].

Окремо відмітимо особливу роль європейських студій у формуванні освітньої політики на національному рівні. Завдяки інтеграції міждисциплінарних підходів відбувається переосмислення ціннісних орієнтирів, перегляд освітніх стандартів, а також впровадження інноваційних методів навчання, які враховують потреби сучасного суспільства [2, 5]. Це сприяє підвищенню якості освіти та формуванню конкурентоспроможного випускника, здатного адаптуватися до змін у глобальному освітньому та професійному середовищі.

Таким чином, європейські студії виступають не лише як навчальна дисципліна, а як комплексна платформа для інтеграції знань, практики та цінностей. Вони поєднують академічну підготовку з формуванням соціально відповідальної позиції, демократичної свідомості та критичного мислення, що робить їх потужним інструментом трансформації української освіти.

Отже, європейські студії поєднують правові, політичні, економічні, культурні та освітні підходи до вивчення процесів європейської інтеграції. В освітньому вимірі вони формують європейську ідентичність, компетентності демократичної культури та мобільність студентів і викладачів. Зазначимо, цей напрям створює платформу для осмислення ціннісних орієнтирів, що поєднують національну ідентичність та європейські цінності. Інтеграція європейських підходів сприяє розвитку критичного мислення, академічної доброчесності та здатності до міждисциплінарного аналізу [3, 5].

Слід зазначити, що європейські студії активно впливають на трансформацію української освіти через низку ключових каналів, що охоплюють політичний, освітній, культурний та соціальний виміри. Ці канали формують комплексну систему, завдяки якій європейські стандарти та практики інтегруються в національний освітній простір. До них традиційно включають:

1. Болонський процес. Болонський процес є фундаментом європейської інтеграції у сфері освіти. Його впровадження в Україні включає гармонізацію освітніх структур, запровадження кредитно-модульної системи ECTS, забезпечення академічної мобільності та взаємного визнання дипломів [1]. Крім того, Болонський процес стимулює розвиток внутрішньої системи забезпечення якості освіти в університетах, підвищує їхню прозорість та конкурентоспроможність на міжнародному рівні [6].

2. Програми академічної мобільності (Erasmus+). Програми мобільності дозволяють студентам та викладачам отримати практичний досвід навчання та викладання за кордоном, брати участь у міжнародних проектах, стажуваннях та семінарах [4]. Цей канал впливу сприяє розвитку міжкультурної компетентності, формуванню європейської ідентичності та демократичних цінностей. Важливо зазначити, що участь у програмах Erasmus+ стимулює університети до модернізації навчальних планів і впровадження інноваційних педагогічних практик.

3. Програму Жана Моне. Жан Моне підтримує викладання та наукові дослідження, спрямовані на вивчення європейської інтеграції, європейської політики, економіки та культури [4, 6]. Програма Жана Моне активно сприяє створенню Центрів досконалості в університетах України, інтеграції міждисциплінарних підходів у навчальний процес, розвитку академічних мереж та співпраці між українськими та європейськими закладами освіти. Програма також формує умови для впровадження сучасних освітніх технологій та методів оцінювання знань, що відповідають стандартам ЄС.

4. Якість освіти та стандарти ES. Впровадження європейських стандартів забезпечення якості освіти (ESG) стимулює розвиток незалежних агентств акредитації, підвищує прозорість управлінських процесів і автономію університетів [6]. Крім того, стандарти ESG передбачають систематичне оцінювання програм, підготовку викладачів та активне залучення сту-

дентів до процесів внутрішньої оцінки якості. Це сприяє не лише підвищенню академічної доброчесності, а й формуванню культури відповідальності та професійної етики в освітньому середовищі.

5. Національні реформи та стратегічні ініціативи. Європейські студії формують канали впливу через участь українських університетів у державних освітніх програмах і стратегічних реформах [1, 3, 5]. Міністерство освіти і науки України, у співпраці з європейськими партнерами, реалізує проекти модернізації навчальних планів, запровадження системи Національних кваліфікацій і оновлення методології викладання. Це дозволяє інтегрувати найкращі європейські практики, водночас враховуючи національний соціокультурний контекст.

6. Міждисциплінарні освітні програми та курси. Інтеграція міждисциплінарних курсів із європейських студій у навчальні програми формує у студентів критичне мислення, аналітичні навички та здатність до комплексного розв'язання проблем [2, 5]. Такі курси поєднують економічні, політичні, правові та культурні аспекти європейської інтеграції, що стимулює глибше розуміння взаємозв'язків у сучасному світі та підвищує готовність студентів до професійної діяльності у глобальному контексті.

7. Платформи для обміну досвідом та наукових досліджень. Центри Жана Моне, наукові форуми, конференції та семінари створюють додаткові канали впливу, що дозволяють університетам обмінюватися кращими практиками, впроваджувати нові методики навчання та досліджень, а також формувати мережу міждисциплінарних дослідників [4, 6]. Такі платформи підвищують рівень інтеграції України в європейський науковий та освітній простір і сприяють розвитку інноваційних підходів у викладанні.

Таким чином, комплексна система каналів впливу європейських студій забезпечує не лише модернізацію структурних та організаційних елементів освіти, а й глибинну трансформацію ціннісних орієнтирів, педагогічних практик та академічної культури українських університетів. Якість освіти сьогодні, це, в першу чергу, впровадження європейських стандартів (ESG), розвиток незалежних агенцій акредитації, зміцнення автономії університетів. Приклади успішного впровадження: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Центр Жана Моне) [4], Львівський національний університет імені Івана Франка [3], Національний університет «Києво-Могилянська академія» [4] та інші.

Таким чином, європейські студії відіграють значну роль у трансформації освітньої свідомості, формують нові ціннісні орієнтири та демократичні компетентності. Вони підтримують принципи плюралізму, толерантності та демократичної участі, розвивають критичне мислення та здатність до самостійного аналізу інформації [5]. Інтеграція європейських стандартів включає переосмислення сутності освітнього процесу, мети навчання та ролі викладача і студента. Важливим фактором поєднання національної ідентичності та європейських цінностей є формування соціально відповідальних і критично мислячих громадян.

Отже, підсумуємо. Європейські студії в Україні виступають потужним каталізатором реформ у системі освіти. Вони забезпечують не лише технічну модернізацію освітнього процесу, запровадження кредитно-модульної системи та академічної мобільності, а й глибинну трансформацію ціннісних основ освіти. Інтеграція європейських стандартів і практик сприяє формуванню демократичної культури, розвитку критичного мислення, академічної доброчесності та громадянської свідомості серед студентів і викладачів. Вплив європейських студій проявляється на кількох рівнях:

На рівні освітньої політики – впровадження європейських стандартів сприяє гармонізації національної системи освіти з Європейським простором вищої освіти, підвищує конкурентоспроможність українських закладів освіти на міжнародному рівні та стимулює розвиток стратегічного планування і реформаторського мислення серед управлінців [1, 6]. На рівні навчальних програм – створюються міждисциплінарні курси та інтегровані освітні модулі, що формують європейську ідентичність, компетентності демократичної культури та критичне мислення. Вони також сприяють розвитку у студентів здатності до самостійного аналі-

зу інформації та прийняття зважених рішень у складних соціальних і професійних контекстах [2, 5]. На рівні університетських практик – запроваджуються механізми забезпечення якості освіти, підвищується автономія університетів, активізується академічна мобільність студентів і викладачів через програми Erasmus+ та Jean Monnet, формуються центри досконалості та платформи для обміну досвідом [4, 6].

Особлива актуальність європейських студій проявляється в умовах війни в Україні. Війна створила нові виклики для освіти: масова внутрішня та зовнішня міграція студентів і викладачів, руйнування інфраструктури, тимчасове призупинення навчання в окремих регіонах та обмежений доступ до освітніх ресурсів [7]. Європейські студії в реаліях сьогодення допомагають адаптувати освітні процеси до кризових умов, забезпечити безперервність навчання через дистанційні та гібридні формати, розвивати цифрові освітні платформи та інноваційні методи викладання; підтримувати студентів і викладачів у контексті переміщення або зміни навчального середовища, зміцнювати соціальну відповідальність та громадянську активність у студентському середовищі. Таким чином, європейські студії виступають не лише навчальним і науковим напрямом, а й культурно-філософським мостом між Україною та ЄС. Вони забезпечують стратегічну орієнтацію української освіти на європейські цінності, сприяють підвищенню якості освіти та формуванню критично мислячого, соціально відповідального та демократично свідомого громадянина. В умовах воєнних викликів їхня роль особливо актуальна, оскільки вони забезпечують гнучкість освітніх систем, підтримку академічної мобільності, розвиток цифрової інфраструктури та інтеграцію української освіти у глобальний освітній простір.

Європейські студії водночас демонструють філософський потенціал трансформації освітньої свідомості, інтегруючи демократичні цінності, академічну етику та критичне мислення у навчальний процес. Вони формують платформу для розвитку міждисциплінарного та інтегративного мислення, стимулюють освітній діалог і творчий пошук, що є ключовим для відновлення та розвитку суспільства в умовах сучасних соціально-політичних викликів

Висновки. Європейські студії в Україні виконують подвійну функцію: як академічна дисципліна вони формують демократичні цінності, критичне мислення та культуру академічної доброчесності; як інструмент реформ – стимулюють модернізацію інституційної структури освіти. Вони сприяють формуванню демократичної культури, розвитку критичного мислення, академічної доброчесності та громадянської свідомості. Водночас слід відзначити ключові ризики для розвитку європейських студій в Україні, а саме: бюрократизація реформ, обмежений доступ до програм та потреба у глибшій адаптації європейських стандартів до українського контексту

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Європейський вимір реформування освіти в Україні. *Філософія освіти*. 2019. № 1 (24). С. 7–21.
2. Сухомлинська О. В. Освітні трансформації в Україні та Європі: порівняльний аналіз. *Освітологія*. 2020. № 9. С. 15–29.
3. Іваненко І. С. Європейські студії в контексті української вищої освіти. *Вісник освіти України*. 2021. № 3. С. 45–56.
4. Петренко Л. М. Академічна мобільність і програми Erasmus+ в Україні: соціально-педагогічний аспект. *Освіта і суспільство*. 2020. № 2. С. 22–35.
5. Ковальчук Н. В. Філософія освіти в умовах європейської інтеграції України. *Філософія освіти*. 2022. № 2 (30). С. 11–28.
6. Бондаренко А. О. Інновації в системі вищої освіти України під впливом європейських стандартів. *Освітологія*. 2021. № 7. С. 9–24.
7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
8. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.

REFERENCES

1. Andrushchenko, V. P. (2019). Yevropeyskyi vymir reformuvannya osvity v Ukraini [European dimension of education reform in Ukraine]. *Filosofia osvity*, 1 (24), 7–21. [in Ukrainian].
2. Sukhomlynska, O. V. (2020). Osvitni transformatsii v Ukraini ta Yevropi: porivnialnyi analiz [Educational transformations in Ukraine and Europe: comparative analysis]. *Osvitolohiia*, 9, 15–29. [in Ukrainian].
3. Ivanenko, I. S. (2021). Yevropeyski studii v konteksti ukrainskoi vyshchoi osvity [European studies in the context of Ukrainian higher education]. *Visnyk osvity Ukrainy*, 3, 45–56. [in Ukrainian].
4. Petrenko, L. M. (2020). Akademichna mobilnist i prohramy Erasmus+ v Ukraini: sotsialno-pedahohichni aspekt [Academic mobility and Erasmus+ programs in Ukraine: socio-pedagogical aspect]. *Osvita i suspilstvo*, 2, 22–35. [in Ukrainian].
5. Kovalchuk, N. V. (2022). Filosofii osvity v umovakh yevropeiskoi intehtratsii Ukrainy [Philosophy of education in the conditions of Ukraine's European integration]. *Filosofia osvity*, 2 (30), 11–28. [in Ukrainian].
6. Bondarenko, A. O. (2021). Innovatsii v systemi vyshchoi osvity Ukrainy pid vplyvom yevropeyskykh standartiv [Innovations in the system of higher education in Ukraine under the influence of European standards]. *Osvitolohiia*, 7, 9–24. [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy «Pro osvit» vid 05.09.2017 № 2145-VIII [Law of Ukraine “On Education” dated 05.09.2017 No. 2145-VIII]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 38–39, art. 380. [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvit» vid 01.07.2014 № 1556-VII [Law of Ukraine “On Higher Education” dated 01.07.2014 No. 1556-VII]. (2014). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 37–38, art. 2004. [in Ukrainian].

Karanfilova Olena Volodymyrivna

Candidate of Philosophical Sciences,

Associate Professor at the Department of Philosophy, Politology, Psychology and Law

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

4, Didrikhsona str., Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0002-5823-7006

EUROPEANS STUDIES AND THEIR IMPACT ON THE REFORM OF EDUCATION IN UKRAINE (SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS)

Problem. The article examines the impact of European Studies on the reform of education in Ukraine in the context of the country's integration into the European educational and cultural space. Based on the principles of the Bologna Process, Erasmus+ and Jean Monnet programs, and European quality standards, the research explores how these initiatives influence the philosophy of education, curriculum modernization, and institutional practices in Ukraine. Special attention is paid to mechanisms of academic mobility, the introduction of European quality assurance standards, and the development of the National Qualifications Framework aligned with the European Qualifications Framework.

The purpose of the research is to identify and analyze the impact of European studies on the reform of Ukrainian education, to define their philosophical dimension, and to outline the channels of integration of European educational practices into the national system.

The research methods are based on a comprehensive interdisciplinary approach, which includes:

- philosophical analysis – to identify value orientations and changes in the educational paradigm;
- comparative analysis – to compare Ukrainian and European educational practices;
- structural-functional approach – to consider educational institutions as elements of a unified European system.

Research results. The study has established that European studies perform a dual function: on the one hand, they represent an educational field aimed at developing competencies of democratic

culture, critical thinking, and academic integrity; on the other hand, they serve as an instrument for modernizing the institutional structure of Ukrainian education.

European Studies act both as an academic discipline shaping civic and democratic values among students, and as a driver of institutional change stimulating the rethinking of educational goals, governance models, and quality management in Ukrainian universities. The article provides examples of successful integration of Jean Monnet Centres of Excellence and national reforms initiated by the Ministry of Education and Science of Ukraine.

Philosophical analysis demonstrates that European Studies contribute not only to the professionalization of higher education but also to strengthening social cohesion, critical thinking, and democratic resilience in times of crisis. The article identifies challenges such as bureaucratization, uneven access to programs, and the need for deeper localization of European standards in the Ukrainian context. The conclusions emphasize that European Studies serve as a cultural-philosophical bridge between Ukraine and the EU, ensuring renewal of the Ukrainian educational paradigm and supporting the country's strategic orientation toward European values.

Key words: *European Studies, philosophy of education, educational reform, Bologna Process, Erasmus+, Jean Monnet, quality assurance, democratic culture, Ukraine.*

Дата надходження статті: 17.10.2025

Дата прийняття статті: 03.11.2025

Опубліковано: 26.12.2025